

Enotnost zasebnopravnega pravosodja v Avstriji in Nemčiji.¹⁾

Spisal dr. Metod Dolenc.

1. Vrhovno sodišče ne zmore več dela, ki mu ga je civilno-pravdni red naprtil, tako, kakor bi bilo želeti. Sedanji predsednik sodišča p.l. Ruber je dne 27. julija leta 1910 v seji gosposke zbornice podal sliko o tem delu. V zadnjem desetletju 1900—1909 je prirastlo število revizij od 5800 na 8000, število revizijskih rekurzov od 4700 na 5600 na leto. Ta števila govorijo pač jasno že ob sebi, kamoli ako se še upošteva, da so tudi ničnostne pritožbe v kazenskem postopanju narastle od 2200 na 2800 slučajev na leto. Za vse to delo — povzroča ga prebivalstvo 28. milijonov ljudi — je bilo ves čas tega razdobja nameščenih 56 dvornih svetnikov in dočeljenih 11 referentov, in bode nameščenih, ko se razmere po načrtu justičnega ministra docela stabilizirajo, 65 dvornih svetnikov in pet pomožnih poročevalcev. Ni čudno, ako ob tem ogromnem delu prihajajo od vrhovnega sodišča sem in tam tudi take odločbe, ki kažejo, da so — prenačljene.

V Nemčiji tožbe glede kakovosti vrhovnosodne judikature niso nič redkejše. Tam je stvar nekoliko boljša, ker se smejo sodbe višjih deželnih sodišč izpodbijati le pod dvojnim pogojem. Prvič mora biti podana kršitev zakona, torej pomota ob uporabi pravnih določeb;

¹⁾ Novejša književnost: Adickes: Grundlinien durchgreifender Justizreform, 1906; Burckhard: Der Richter, 1909; Düringer: Richter u. Rechtsprechung, 1909; Fischer: Rechtsfindung und Staatsverfassung, Gerichtszeitung 1909, str. 236; Fuchs: Schreibjustiz und Richterkönigtum, 1907; Höningmann: Zur Reform des Obersten Gerichtshofes, Gerichtshalle 1909, str. 245; Kisch: Unsere Gerichte und ihre Reform, 1908; Kohler: Moderne Rechtsprobleme, 1907; Ott: Die in Österreich geplante Beschränkung der Revision mit Rückblicken auf dessen Geschichte in Deutschland, 1911; Ruber: Beiträge zur Frage der Reform des Obersten Gerichtshofes, Gerichtszeitung 1909, str. 1; Silberschmid: Die deutsche Rechtseinheit; Zeiler: Ein Gerichtshof für bindende Gesetzauslegung, 1911.

poklic, pa jo — po kratkem času zapusti! Kdo se ne bi s trpkostjo spomnil besedi A d i c k e s a, da nam ni toliko treba novih zakonov, kakor — novih, pravih sodnikov! Ali končno je baš v Avstriji ta pojav razumljiv; za boro plačo, katere so sodniki deležni, se dobi le še take kandidate k sodiščem, ki so ali posebni idejalisti — ali pa si drugodi ne upajo — prodreti. Torej glede vprašanja, kako povišati potenco privatnopravne, specialne naloge revizije, je pot — znana, ali, žal! sredstva, da po tej poti dosežemo smoter — se odrekajo!

Pač drugače je pa z drugo, j a v n o p r a v n o funkcijo revizije, z njeno nalogo, da vzdržuje pravno varnost z udeleştvovanjem pravne enotnosti. Lahka bi bila stvar, ako bi se moglo dekretirati, da imej vsaka odločba vrhovnega sodnega tribunala zakonsko moč, ako bi ta o njej to ustanovil. Že zgoraj je bil govor o tem, da je v Nemčiji vsaka odločba državnega senata tudi za vse druge senate — norma, katere ne smejo v nemar puščati, ne da bi preje zahtevali spreminjevalnega sklepa v polnem zboru. Ali tudi v Nemčiji postaja ta določba čedalje nevšečnejša in mržnja zoper plenarne zборе čedalje silnejša. Sicer niti v Nemčiji niso nižje inštanice primorane, držati se vrhovnosodne judikature, v Avstriji pa imamo določbo v §-u 12 o. d. z., ki naravnost pravi, da nobena odločba vrhovnega sodišča nima veljave zakona za druge slučaje. To pač drugače biti ne more, o tem ni, da bi se kaj govorilo. Torej preti načelu enotnosti splošne judikature tudi od te strani vedna nevarnost, kateri je moči le na ta način priti v okom, da se, kjer le možno, dopusti tretjo inštanca. Razmere v Avstriji so v tem oziru dandanes dobre, ker se steka vsa judikatura glede pravnih, razun bagatelk, pri vrhovnem sodišču. V Nemčiji je to, kakor je bilo zgoraj povedano, precej drugače, zato je pa tam primeroma težje vzdrževati enotnost splošne judikature, kakor pri nas, in morebiti je prav to vzrok, da se tam veliko več o problemu enotnosti judikature razmotruje, v prvi vrsti seveda — vrhovnosodne judikature, kakor pa pri nas.

K a d e, predsednik združbe sodnikov v Nemčiji, je n. pr. predlagal, da naj bi se udeleževali vseh sej civilnih senatov predsednik državnega sodišča in pa trije eni in isti svetovalci, ki naj bi vedno le glasovali, a nikdar ne poročali. Ti stalni votanti s predsednikom vred naj bi bili intelektualna vez med vsemi senati, plenum bi postal odveč. Izvedba tega sklepa pri nas bi bila fizično nemožna, ker je pri našem vrhovnem sodišču več dela. Stvar pa tudi v logičnem

oziru vzbujajo pomisleke; kajti ako bi kdaj ti stalni svetovalci prišli med seboj navskriž, bi se večina dobila vendar edino le na ta način, da enemu ali drugemu delu teh stalnih votantov pristopi — še nestalni votant, torej bi utegnila biti večina v enem in istem vprašanju od senata do senata še vedno — drugačna.

Drug predlog hotel bi predvsem ozdraviti mržnjo senatov napram zboru (horror pleni) in nasvetuje, naj se da državnemu odvetništvu (pri nas »generalna prokuratura«) nalog, da pazi na judikaturu in provocira odločbo celega državnega sodišča, ta določba pa naj bi imela potem do preklica — moč zakona (Stenglein). V avstrijskem pravu imamo analogon; justično ministrstvo sme zahtevati odločbo plenisimarnega senata o kakem vprašanju (§ 16 f) zak. od 7. avgusta 1850 št. 325 drž. zak.). Ali prava praktična vrednost te pravice justičnega ministrstva se pač spozna že iz tega, kako malo plenisimarnih sklepov imamo po inicijativi ministrstva. Ako bi se pa pripoznala celo zakonska moč za nižje inštanice tem plenisimarnim sklepom, onda bi se ministrstvo te pravice bržčas še veliko redkejše posluževalo.

Posebno zanimiv pa je naslednji predlog. Zeiler (sedaj prvi državni pravdnik) je v najnovejšem času (1910, 1911) svetoval, da naj se ustanovi čisto nov urad, čigar naloga bi bila — zakon tolmačiti. Sestajal naj bi iz strokovnjakov vseh panog prava. Vsako višje deželno sodišče, vsaka odvetniška zbornica, pa tudi vseučiliške fakultete naj bi smele priporočiti odločbo o tej ali oni nejasnosti zakona; tista vprašanja, katera bi predložilo državno sodišče temu razlagalnemu uradu, ali upravno sodišče ali vlada kake zvezne države, tista pa bi se morala rešiti. Ožji odbor bi predvsem določil časovno vrsto za rešitev vprašanj, na to bi urad sklepal o rešitvi z večino glasov, ta sklep bi se obelodanil v prilogi k državnemu zakoniku in bi imel moč zakona, dokler se ne bi izvršila istim potom kaka sprememba. — Ideji posebnega sodnega dvora za razlaganje zakona se je našel zagovornik tudi že v Avstriji. Dr. Th. Fischer (»Ger. Z.« 1909, str. 230 nasl.) je predlagal ustanovitev posebnega organa za razlaganje zakona, ki naj ima za člane nekaj svetovalcev vrhovnega sodišča in pa člane, katere voli ali predlaga državni zbor. Sklepi tega razlagalnega dvora naj bi imeli za vsa sodišča in vse druge urade obvezno moč.

Ako premostrimo pomen tega predloga natančneje, pridemo zopet do nezadovoljivega zaključka. Predvsem je pogrešena misel, da naj bi v takih razlagalnih uradih sedeli strokovnjaki celo različnih ved in sodili o nejasnostih ali vrzelih zakona, tudi, ako se praktično, morda niti ne teoretično, niso bavili še nikdar specialno s tisto materijo zakona. Fischerjevemu predlogu pa je oporekati še prav posebno, da bi bilo imenovanje ali predlaganje članov razlagalnega urada neumestno, ker bi se to imenovanje vršilo z večino glasov in se »imenovani« ali »predlagani« ne bi hotel ali smel odtegniti vplivu svojih imenovalcev ali predlagalcev. Sicer pa ostane abstraktno razlaganje — pa naj se vrši od kogar koli — vedno več ali manj neploden posel. Koliko slučajev pa je, ki so drug drugemu do pičice podobni? Osebito pri vrzelih zakona bi se delalo sodnikom naravnost silo, ako bi se jih vezalo na razlago, ki je abstraktno sicer morda pravilno zamišljena, ali v posameznem slučaju vendar ne zadene — duhá zakona. Morebiti bi se tuintam celo pripetilo, da bi se kdo skril za hrbet kake korporacije z nasvetovalno pravico in skušal doseči zanj ugodno abstraktno razlago zakona, in še za tem pričel pravdo, ali pa jo tudi opustil, kakor bi mu baš kazalo.

6. Do vzvišenega smotra enotnosti pravne judikature torej tudi ti predlogi ne vodijo. Enotnost mora vrhovno sodišče samo vstvariti — s temeljito premišljenimi, na vse strani zadovoljujočimi odločbami, le avtoriteta razlogov je prava garancija za pravno enotnost. Zato bo treba vsekakor poseči po razbremenitvi vrhovnega sodnega dvora, da mu bo čas dopuščal — izdati le take odločbe, ki bodo imponirale kakor zakon. Odklanjati pa je vse tiste načine razbremenitve, ki jemljejo tako ali tako strankam pot — do tretje, zadnje inštanice. Ako želimo, da se o vsaki pravdi izda individualno pravična sodba, da pa ostane splošna razlaga vendar-le v rokah vrhovnega sodišča, onda bi trebalo spet poseči po Ottovem predlogu decentralizacije judikature v prvem oziru, centralizacije v drugem oziru. Ko odpadejo vse revizije zoper sodbe okrajnih sodišč, dobi vrhovni sodni dvor dovolj časa za resnično temeljito pretresanje revizij zoper sodbe zbornih sodišč, in ako se poleg tega še ustanovi, da morajo višja deželna sodišča vsak slučaj revizije, ki vsebuje dvomljivo pravno vprašanje, odstopiti v rešitev vrhovnemu sodišču, onda bi tudi to delo vrhovno sodišče ob današnjem obsegu svojih

moči vendarle zmoglo, in enotnost prava bi bila na varnem. Poskrbeti bi se še dalo, da bi se baš te pravde, ki bi jih bilo le v pravnem oziru presoditi, odkazale specialno-strokovnim senatom, in sicer za vsako panogo prava posebej. Tak modus je v Nemčiji že izveden za zemljiškopravna vrašanja in za vprašanja izvenspornega prava ter se je izborno obnesel. Sicer so v Avstriji gotove težkoče radi mnogojezičnosti strank, ali s primernim zasedanjem teh specialno-strokovnih senatov z namestniki, večimi več jezikom, dalo bi se vsekakor premagati tudi te težkoče.

Otto v predlog, žal, v justični komisiji gosposke zbornice — ni obveljal. Nič ni pomagalo, da so njegovi zagovorniki kazali na dejstvo, da je jurisdikcijska norma z dne 18. junija 1849 vsebovala jedro tega predloga in da izvrševanje judikature v tem zmislu ni delalo nikakih nepravil. Odgovarjalo se je, da je bila Avstrija izza časov Bacha in pl. Schmerlinga tako srečna, da je imela »ein so festes Gefüge der Staatsbeamtenschaft, wie es heute nicht der Fall ist, weshalb derzeit eine Divergenz in der Rechtspflege viel näher liege als damals.« Ali ta ugovor ni upravičen. Kautele za enotnost prava zadostujejo po Ottovem predlogu popolnoma, ker bi prišlo itak vsako dvomljivo pravno vprašanje pred forum vrhovnega sodišča, a vsa druga vprašanja so v tem oziru brez pomena. Nazore vrhovnega sodišča bi se moglo s prav malimi stroški potom justičnega naredbenika »urbi et orbi« objaviti, stvar strank pa bi bila, v vsakem slučaju sklicevati se na to, da je treba rešitve vrhovnega sodišča radi pravne dvomljivosti slučaja. S stvarnega stališča pač ni dvomiti o tem, da bi se enotnost judikature poslej vse bolj gojila, kakor se je pa doslej.

Prav bi bilo torej, da bi se Ottov predlog zopet obnovil in postavil v parlamentu na dnevni red; tukaj pa naj zmaga dobra stvar ne glede na politične pomisleke, bodisi izrečene ali pa neizrečene.

pomota v presoji dejanskih okoliščin ni predmet revizije. Drugič, predmet pritožbe, torej to, kar se namerja z revizijo izvojevati, mora reprezentirati premoženjsko vrednost določene vsote. Ali na drugi strani odtehta te utesnitve dela to, da se v Nemčiji o vsaki reviziji razpravlja ustno. Da očrtamo z malimi potezami tamošnje razmere, bodi navedeno naslednje: Višjih deželnih sodišč šteje Nemčija 28; od teh ima 11 le po dva civilna senata, vsa druga pa več, Berlin največ (senati štejejo po 7 članov). Opravila, katera ima najvišji sodni dvor, imenovan državno sodišče, se smejo izročiti v tistih zveznih državah, ki imajo po več višjih deželnih sodišč, vrhovnemu deželnemu sodišču. V resnici se je te pravice poslužila samo Bavarska, ki ima v Monakovem svoje vrhovno deželno sodišče, sestajajoče iz dveh civilnih in enega kazenskega senata. Vendar nekatere zadeve spadajo na vsak način za celo Nemčijo pred forum državnega sodišča, torej tudi za Bavarsko. To so pravde, ki se tičejo državlanskega, trgovinskega zakona, meničnega in konkurznega reda, pa še nekaj drugih zakonov, torej uprav velike večine vseh spornih zadev. Za vse civilno delo posluje sedem senatov z 59. člani, za kazenske zadeve posebej štirje senati z nadaljnimi 41. člani. Skupaj ima torej državno sodišče 100 članov za okroglo 60 milijonov državljanov. Tudi v Nemčiji raste število revizij pri državnem sodišču. V razdobju 1900—1908 so poskočile od 2627 na 4199, ostale revizijske pritožbe od 1247 na 1575, in to navzlic temu, da se je med tem časom pravica revizije dokaj utesnila, na kar še pridemo. (Mimogrede bodi še omenjeno, da posluje vrhovni kassacijski sodni dvor v Parizu, ki slovi za najodličnejši vrhovni tribunal kontinenta, za 40 milijonov prebivalstva, ako se predsedstev ne šteje, le z — 48 svetovalci.)

Po vsem tem je najvišja pravosodna inštanca i v Avstriji, i v Nemčiji vsekakor ogromen aparat. Veliko število senatov, kateri se v Avstriji od dne do dne glede votantov spreminjajo — v Nemčiji je v tem oziru red —, ima za posledico, da je judikatura vrhovnega sodišča — kaj pestra. Strokovni časopisi včasih objavljajo slučaje divergenc v odločbah vrhovnega sodišča, ki mu gotovo niso na čast. Ali se temu ne da v okom priti? Ali ni že zakonodavec sam poskrbel za enotnost judikature na najvišji sodni inštanci?

2. V tem oziru je ustroj sodne ustave v Nemčiji načeloma drugačen, negoli v Avstriji. Tam imajo določbo §-a 137. zakona o sodni

ustavi, glasom koje mora vsak civilni senat državnega sodišča provocirati odločbo združenih civilnih senatov (civilni plenum), ako hoče drugače soditi, nego je dotlej sodil drug civilni senat ali pa civilni polni zbor. Ako pa hoče kak civilni senat opustiti mnenje kakega kazenskega senata ali kazenskih združenih senatov ali narobe, ali pa, ako hoče sploh kak senat kaj spremeniti na odločbi zbora vseh — civilnih in kazenskih — senatov, onda se mora sklicati plenum celega državnega sodišča in še-le ta sme v takem slučaju izreči končno sodbo.

V Avstriji takega — pritiska ni. Imamo sicer repertorij pravo-
rekov in knjigo judikatov, ali z a k o n a, da so senati na prejudikate vezani, nimamo. Predpis, da je vpoštevati odločbe, ki stoje v repertoriju ali v judikatni knjigi, pri poznejši judikaturi vrhovnega sodišča, je izvor autonomije tega sodišča samega, tozadevni ukrep pa je bil z najvišjim odlokom z dne 2. avgusta 1872 na znanje vzet. Ali predpisi, da je sklicati plenisimarni senat 21 svetovalcev, ako hoče kak senat drugače soditi, nego je v judikatu rečeno, v resnici niti z daleka ni varna opora enotnosti judikature. Predvsem je takih judikatov malo, zadnji šteje število 193, mnogo jih je že absoletnih ali preklicanih, a spornih vprašanj je uprav na stotine in stotine. Sicer pa tudi ni izključeno, da se kak senat tu in tam izmuzne in judikatu lepo izogne, da pride do tistega zaključka, ki ga baš hoče imeti v danem slučaju.

Tudi v Nemčiji se je — četudi pozneje — uvedla prejudikatna knjiga, to predvsem v kontrolne svrhe; kajti čedalje bolj se je opazal — »horror pleni«, to je, senati, če le možno, niso sklicali plenuma in sodili kar tako... Sicer pa ta beg pred polnim zborom državnega sodišča niti ni neopravičen; velikokrat se je pokazalo, da plenum ob najbojshi volji ni sposobno sredstvo, priti kakemu pravnemu vprašanju v resnici do dna. Kakor namigujejo poročila izza plenarnih sej, nekaterekrati ob silni divergenci raznih mnenj sploh ni bilo možno dobiti končnega izreka drugače, nego na ta način, da sta izdelala dva poročevalca poročilo vsak od druge strani, in člani plenarnega senata niso smeli več debatirati o razlogih, ampak glasovalo se je kratkoma le o tem, kateremu obeh mnenj se ta in oni svetovalec hoče pridružiti.

3. Čim pestrejšje so sodbe na zadnji inštanci, tem silnejše se zahteva pravosodna enotnost; saj je isto, kakor varnost prava! Kal nezadovoljujočih razmer tiči v organizmu vrhovnih sodišč. Pre-

ogromen aparat ne more velikanskega dela obvladati s tisto pazljivostjo, ki bi se tudi na enotnost pravosodja ozirala. Zato se v prvi vrsti misli na r a z b r e m e n i t e v s e n a t o v, ne pa na večje število senatov. Kajti čim več glav, tem več misli, čim več senatov, tem večja nevarnost, da bodo razlike v nazorih, osobito, ako je dela odveč. Najvišji sodni tribunal pač ne sme pasti na nivó tovarne za razsodbe, kar bi bilo seveda slučajno, ako bi se hotelo število senatov »in infinitum« pomnoževati.

Da treba število revizij kolikor možno utesniti, odnosno nekaj ukreniti, da z njimi združeno delo ne jemlje preveč časa, ker sicer se kakovost rešitve revizij ne more zlagati z namenom in pomenom tega zadnjega pravnega pripomočka — o tem je bil tudi zakonodavec že prepričan. V to svrho je avstrijski civilnopravdni red ustanovil le možnost, ne pa zapovedi, da se o reviziji razpravlja ustno. V tem oziru je zasnovatelj c. pr. reda K l e i n hodil svoja pota preko civilnopravnega reda za Nemčijo, kjer se je načelo ustnosti tiralo do zadnjega in zahtevalo za vsako rešitev revizije ustne razprave. Klein imenuje to načelo (v svoji študiji o razbremenitvi vrhovnega sodišča) »Mündlichkeitsschwärmerei« in se sklicuje na dejstvo, da je stranka ki si je ob mogočni zgovornosti svojega zastopnika pri revizijski razpravi docela utrdila prepričanje, da ima edinole ona prav, le tem bolj in to brez nujne potrebe razočarana, ako sliši naposled iz preprostih besedi predsednika, da je pravdo izgubila. Tudi Nemčija je že krenila nekoliko bližje stališču avstr. c. pr. reda; po noveli z dne 5. julija 1905, ki je sploh nekaj mejni kamen glede razvoja vprašanja o razbremenitvi drž. sodišča, sme se o reviziji tudi brez ustne razprave sklepati, n. pr. ako naj se sodba prizivnega sodišča razveljavi.

So pa še druge kautele, ki zavirajo nebrzdano vlaganje revizij ali revizijskih rekurzov; tako: določno organični sistem revizijskih razlogov, obveznost utemeljitve razlogov, izključba novot in presoje dejanskega vprašanja, in naposled še nedopustnost revizijskega rekurza zoper dve enaki odločbi nižjih stopinj. Pa v Avstriji bi navzlic vsemu temu vrhovno sodišče moralo podleči navalu pravnih pomočkov na tretji inštanci, ako se ne bi z zakonom z dne 24. februarja 1907 št. 41 število senatnih členov znižalo od sedem na pet, odnosno na tri.

V Nemčiji imajo pa še zdatnejše zakonske kautele v isto svrho. Dočim sme vsaka pravda — razun v malotnem postopanju — priti

na tretjo inštanco, je v Nemčiji tako, da pravde o imovinskih zahtevkih, kojih vrednost ne presega 300 M, in pa pravde, ki spadajo »ratione materiae« brez ozira na vrednost spornega predmeta pred uradno sodišče (Amtsgericht), nikakor ne smejo preko deželnega prizivnega sodišča. Še bolj globoko pa posega v pravice do revizije § 546. c. pr. r., ki dopušča pritožbo na tretjo stopnjo v pravnih sporih glede imovinskih zahtevkov le tedaj, kadar je predmet pritožbe vreden nad 1500 M. Ta svota se je z državnim zakonom z dne 5. junija 1905, o kojem je bil že zgorej govor, povišala na 2500 M, in kmalu za tem — z zakonom dne 21. maja 1910 — na 4000 M. Z le-tem zakonom so se tudi kratkomalo odpravile pritožbe zoper odloke (ne — sodbe) višjih deželnih sodišč, in naposled celo pritožbe zoper sodbe, ako se tičejo odreditve, spremenitve ali razveljavljenja pripora ali začasne odredbe.

4. To so že uveljavljene kautele za utesnitev prevelikega dela, ki zadeva vrhovno sodišče v Avstriji in državno sodišče v Nemčiji. Ali dočim je Nemčija prišla tako daleč, da ji kautele vsaj za sedaj in za dogleden čas zadostujejo, so merodajni činitelji avstrijski vsekakor prisiljeni, da izvedejo še novih kautel za utesnitev postopanja na tretji inštanci, seveda potom zakonove novele. Načinov, kako bi se to dalo izvesti, je več.

Morebiti bi bilo uvesti t. zv. sukkumbenčno globo. Kdor vloži revizijo, ki pa naposled nima uspeha, zapade globi, založeni pri sodišču že ob vložitvi revizije. Ta institut so poznali nekoč v Avstriji, to je bilo že pred Jožefinskim sodnim redom. Dandanes je še v veljavi na Angleškem in Francoskem. Priporočati ga pa ni; s tako globjo se otežkoči revežem revizija tudi v opravičenih slučajih in se čisto nelogično kaznuje ne samo nagajivost, ampak tudi pravna zmota.

Malo bi zaleglo povišanje kazni za nagajive revizije; predlagalo se je zvišati v §-u 220. c. pr. r. določeno svoto na 2000 K, ali celo 3000 K. Docela nemožno bi bilo danes uvesti kakor kazen za očitvidno neutemeljno revizijo zapad odvetniških pristojbin, kar je bilo voj čas (1839) pri ničnostnih pritožbah v rabi.

Nekaj otežkočeno bi bilo revidiranje, ako bi obveljal predlog, da naj sme predsednik revizijskega senata naročiti pritožniku sodno založbo stroškov, nastalih nasprotniku, tekom gotovega prekluzivnega rokú; ako se to ne zgodi, naj se smatra, da je revizija umak-

njena. Ali takšno sredstvo bi bilo čisto nasprotno duhu c. pr. reda, zadelo bi v prvi vrsti reveža, praktično pa tudi ne bi hasnilo, ker bi se pritožnik že potrudil, da zadosti naročilu, čeprav z — novim dolgom.

Drugi si obetajo uspeha od določbe, da naj bodo revizije signirane od dveh odvetnikov. Ali ni dvoma, da bi se pač vedno dva odvetniška podpisa dobila; to bi pač stroške zvišalo, drugega učinka pa bi ne bilo.

Predlagalo se je tudi, da naj se vse druge revizijske razloge črta razun »revisio in iure«. Ali za ta nemški vzorec se v Avstriji ne bomo ogrevali; določbe našega c. pr. reda glede revizijskih razlogov so naravnost dragocena pridobitev v primeri z nemškim c. pr. redom. Za takšno spremembo se pač ne bi našla večina v parlamentu.

Takisto nemožno bi bilo sredstvo, da naj se smejo revidirati le tiste sodbe, glede katerih ustanovi prizivna inštanca dopustnost revizije in to naj bi se osobito takrat zgodilo, ko se v senatu ne doseže enoglasnost glede pravnega vprašanja. Ali tako silnega samozatajevanja prizivnih sodnikov, da bi uprav v kočljivih zadevah napravili revizijsko klavzulo, »lepih« slučajev pa ne pripustili na tretjo inštanco, da se ž njimi izkažejo, pač ni lahko pričakovati.

Priporočalo se je tudi že, da naj se uvede po vzorcu francoskega prava nekaj predpreizkus revizije: Ako sta poročevalec in predsednik mnenja, da je revizija očitno neopravičena, onda naj se zavrže kar brez senatnega sklepa. To bi bila tista pot, ki jo je ubral zakon z dne 24. februarja 1907 št. 41 drž. zak. glede nekaterih, tipično se ponavljajočih zadev civilno- in kazensko-pravdnega reda, ki je pri njih vprašanje vseskozi le glede zgolj formalnopравnih pogojev rešitve. Ako bi se prenesla ta misel v materialno pravo, onda bi sodila dva sodnika sama o meritalnem izreku petero ali troje sodnikov druge inštanace definitivno, to pa ob današnjem principu kolegijalne judikature pač nikakor ne gre. Tudi bi, če je slučaj količkaj resen, izrek, da je revizija očitno utemeljena, pač ne bila lahka stvar.

Najaktualnejša so tista sredstva, ki so se že pretresala v gosposki zbornici. Vlada je predložila v gosposki zbornici načrt (sten. zapisnik k seji 13. aprila 1910 str. 2300), da bodi — po nemškem vzorcu — revizija le tedaj dopustna, kadar doseže vrednost pred-

meta, ki je tudi še v revizijskem postopanju sporen, torej vrednost pritožbenega predmeta, za okrajnosodne zadeve 1000 K, za zadeve zbornih sodišč 2000 K. Ali s to predlogo se pododsek justične komisije gosposke zbornice nikakor ni mogel sprijazniti. O t t, ki je bil poročevalec v pododseku, izvaja v svoji že omenjeni študiji pač po pravici, da bi bila ta inštitucija za Avstrijo nekaj čisto tujega in neracionalnega. Utegnila bi kršiti osnovni aksiom sodnega postopanja, da je čuti o b e stranki. Kajti pripeti se prav lahko, da ima ena stranka na zadnji inštanci povod za pritožbo, n. pr. radi naloženega plačila boleznine, ki presega 1000 K, odnosno 2000 K, nasprotna stranka pa, kateri se je le en del boleznine prisodil, ki pa 1000 K, odnosno 2000 K ne preseže, pa bi — ne smela sodbe revidirati. Pododsek je odklonil utesnitev revizije in se je po inicijativi poročevalca O t t a zedinil na to-le pot: Odločitve o revizijah zoper prizivne sodbe sodnih dvorov I. inštanice naj se odvale od vrhovnega sodišča in poverijo višjim deželnim sodiščem. Pravni interes, da se v posameznem slučaju, ki glede pravne strani ne nudi prav nobenega dvoma, izreče pravilna in pravična sodba, bi bila docela na varnem tudi na višjih deželnih sodiščih; sodniki, ki danes sodijo pri teh višjih deželnih sodiščih, so itak lahko že jutri sodniki vrhovnega sodišča. Ako pa bi nastal dvom, katera pravna določba naj se uporabi ali kako naj se tolmači, onda bi m o r a l o višje deželno sodišče odstopiti zadevo vrhovnemu sodišču zato, da se varuje enotnost judikature.

Ali vlada se je izrekla zoper tako preuredbo revizije radi političnih pomislekov, dasi so jo teoretiki in praktiki z veseljem pozdravljali. In po vplivu vlade je justična komisija predloge svojega počodskega strmoglavila. Na njih mesto je stopil ta-le »kompromisni predlog«: Revizija bodi vedno izključena, ako je druga inštanca sodbo okrajnega sodišča potrdila; v pravih radi motenja posesti ali odtegnitve posesti bodi pa revizija celo takrat nedopustna, ako je druga inštanca — sodni dvor I. stopinje — prvi končni sklep spremenila. Pa tudi za pravde pri sodnem dvoru, kakor na prvi inštanci naj se pravice revizije utesne, čeprav le v manjšem obsegu. V meničnih pravih do vrednosti 1000 K pravnega predmeta naj se revizija ne pripušča »contra binas conformes«. Končno gre predlog še za tem, da utesni še bolj že itak dokaj omejene pravice revizijskega rekurza. Vladna predloga je hotela pripustiti revizijski rekurz

le v tistih slučajih, ko gre za predmet pritožbe nad 100 K vrednosti; justična komisija pa je tako omejitev načeloma zavrgla in predlagala, da naj se pravica rednega revizijskega rekurza odreče pri sklepih sodišč druge inštanice glede pravnih stroškov in pa glede odmere zvedeniških pristojbin.

Vsi ti sklepi justične komisije so kajpada usahnili, ko je bil državni zbor razpuščen. Vprašanje je, ali jih bo gosposka zbornica zopet si osvojila. O t t se je naposled tudi za sklepe justične komisije zavzel, ali s pridržkom, da je taka uredba »rebus sic stantibus« manjše zlo. V svoji, že večkrat omenjeni študiji je celo poskusil ovreči najtehtnejše pomisleke zoper tako uredbo revizijske pravice, zoper ugovor, da vsebuje protisocialno tendenco. Le tist naj ima tretjo inštanco, ki se pravda pri sodnih dvorih. Ker spada največ pravnih »ratione valoris« pred zborna sodišča, onda je jasno, da bi smeli revidirati bolj pogostem premožni, nego ubožni, in vendar je pravična razsoja pravde za manjši znesek za reveže največ eksistenčno vprašanje, dočim za premožne ljudi niti izid večje pravde nima tega silnega pomena. O t t ni imel pač srečne roke, ko je pomisleke pobijal; navaja, da imajo tudi bogatini velike pravde pri okrajnih sodiščih, kjer gre za absolutno podsodnost okrajnih sodišč, da torej tudi oni izgube tretjo inštanco. Ali tu pri njih ni tvegana — eksistenca; pri revežih pa. Socialno-demokratska revija »Das Recht« (1910/11, str. 227 nasl.) je sestavila v resnici inštruktiven pregled nekaterih silno vsakdanjih pravnih vprašanj, kjer je šlo za okrajnosodne slučaje, katerim je vseskozi še-le vrhovno sodišče dalo pravo in pravično lice, dočim sta bili obe spodnji inštanici soglasno nasprotnega mnenja. Po takih znakih soditi, se kompromisnemu predlogu pač ne more obetati navdušenega sprejema v poslanski zbornici, in če se predloga korenito ne izpremeni, bržčas ostane še dolgo vse — pri starem.

5. Pa pustimo vse te poskuse razbremenitve vrhovnega sodišča za enkrat na stran in premotrimo nekoliko natančneje, koliko mero smemo zahtevati enotnosti v judikaturi vrhovnega sodišča. To je gotovo, da se tudi ta zahteva pretiravati ne sme. Vzemimo posamezno pravdo v pretres; česa si žele predvsem stranke, ki so poštene? Da naj se »izkaže pravica«! Kakšni so sodni prejudikati, to je strankam čisto vseeno. »Summum ius, summa iniuria,« so dejali stari, moderni pa le težé za »Freirechtsbewegung«, in vendar tudi

ta naposled ni drugega, nego dokaž, da pravosodje ni in ne sme postati abstraktna, če hočete, eksaktna veda, mari pravosodje bodi pravicata »ars aequi et boni«. V Avstriji se da, kakor je Ott dokazal v svoji študiji, že od »Vernewerte Landesordnung« za Češko (1627) naprej zasledovati ideja, da ima vrhovno sodišče predvsem zvanje — kontrole, da je sodba res pravična. V Nemčiji je bilo malone do zadnjega časa drugače. Še pri posvetovanju o najnovejši noveli k civ. pravd. redu (1910) je državni tajnik justičnega urada dr. L i s c o (stenogr. zapisnik nemškega državnega zbora 1910 stran 2295) dejal, da ima državno sodišče vse druge naloge, kakor pa tej ali oni stranki na ljubo kontrolirati vodstvo višjih deželnih sodišč. Toda tudi v Nemčiji se stvar že nagiblje k avstrijskemu stališču. Za Lisco-m se je takoj oglasil državni poslanec, obenem odvetnik pri državnem sodišču, in je njegove besede pikro zavrnil, češ: če pride k meni kdo, čigar cela eksistenca je od izida pravde odvisna, ali žena, ki se bori za svoje otroke, in če mu porečem, ti utegneš imeti prav, ali v interesu pravne enotnosti ni, da bi vložil revizijo — ali se mi ta dva ne bi v obraz smejala?

Po vsem tem je reči: Revizija imej dvojno nalogo: privatnopravno ali špeciialno in javnopravno ali splošno.

Ako se vpraša, kako se vrši privatnopravna ali špeciialna naloga, onda pride predvsem kakovost sodnikov v poštev. Le tist je dober sodnik, ki uveljavlja zakon po njegovem vzvišenem zmislu, ki pozna in vpoštevta človeško dušo, pa tudi dobrobit celokupnega socialnega ustroja. Nekaj let sem se opaža v Avstriji in v Nemčiji živahno gibanje v ta namen, da dobimo dobrih, neodvisnih sodnikov, individualitet. Da bi kolegijalno sodstvo bila kaka kautela za dobro sodstvo, to — se je reklo — je prazna vera (A d i c k e s). Preveliko število sodnikov na višjih inštancah je pravicata potrata: čut odgovornosti je — naravno — tem manjši, čim več jih sedi v senatu; ali nikjer pa ni zapisano, da so baš zmirom temeljitejši oni sodniki enega senata — ki so v večini. Prav pikro se sodi o tajnem posvetovanju, češ, tu se le prikriva tiste razloge, ki ne smejo priti v javnost; tajni referat pa se je imenovalo »das verrottete Institut« (F u c h s). Vsakega prijatelja dobre justice mora veseliti to novo gibanje, še posebno pa nas v Avstriji, kjer imamo pravicata mizerijo s sodniškim naraščajem; kdor le more, se izogne sodni karijeri, mnogokateri, ki si je skraja izbral sodniško za svoj